

Asia: VN/28373/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain 2 ja 3 luvun muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on tutustunut ehdotukseen ennen kaikkea siitä näkökulmasta mitkä ovat esityksen vaikutukset eri väestöryhmien yhdenvertaisuuteen ja miten yhdenvertaisuusvaikutuksia on ehdotuksessa selvitetty ja kuvattu. Valtuutettu lausuu koskien esityksen kohtaa 4.2.3.4 vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin) sekä kohtaa 12. suhde perustuslakiin.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu saa paljon yhteydenottoja liittyen terveydenhuoltoon ja tilanteisiin, jotka potilas tai hänen läheisensä kokee syrjivänä. Yksi yhteydenotoissa esiin nousevaa teema liittyy julkisen ja yksityisen terveydenhuollon väliseen eroon, tarkemmin sanottuna siihen kysymykseen, takaako järjestelmämme oikeuden parhaaseen mahdolliseen terveydenhuoltoon vain niille, joilla on varaa maksaa omasta hoidostaan. Kyse on siitä, että ihmiset asetetaan eri asemaan riippuen heidän sosioekonomisesta asemastaan.

Vastaavasti kuin oikeus terveyteen ihmis- ja perusoikeutena turvataan myös oikeus yhdenvertaisuuteen. Tämä ei tarkoita ainoastaan muodollista yhdenvertaisuutta eli samanlaisen kohtelun turvaamista, vaan erityisesti tosiasiallista yhdenvertaisuutta. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää, että syrjintään perustuvaa eriarvoisuutta pyritään aktiivisesti poistamaan esimerkiksi erilaisilla edistämistoimenpiteillä, mukaan lukien positiivisella erityiskohtelulla. Tosiasiallinen yhdenvertaisuus edellyttää myös välilliseen syrjintään puuttumista. Vaikka kaikkia kohdeltaisiin samalla tavalla, voivat samanlaisen kohtelun vaikutukset olla välillisesti tiettyjä henkilöitä syrjiviä. Kaikkien samanlainen kohtelu ei siis takaa syrjimättömyyttä tai yhdenvertaisuuden toteutumista.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu huomauttaa, että esityksessä ei ole lainkaan selvitetty tai arvioitu sitä, mikä olisi mahdollinen väestöllinen terveyshyöty, jos esitykseen käytetty raha olisi ohjattu hyvinvointialueille terveyspalveluiden järjestämiseen. Esityksessä valintaa perustellaan sivulla 44

hallitusohjelman kirjauksella. Valtuutettu huomauttaa, että vaikka päätökset ovat poliittisia, niin kysymys on myös perusoikeuksista ja ihmisten yhdenvertaisuudesta: rajallisten taloudellisten ja henkilöresurssien maailmassa käytettävissä oleva raha tulisi yhdenvertaisuutta edistäen allokoida siten, että väestötasolla saavutetaan paras mahdollinen hyöty terveyden lisääntymisen ja sairauksien vähentämisen suhteen. Olennainen ja vaille selvittämistä jäänyt kysymys kuuluukin, että mitkä olisivat olleet yhdenvertaisuusvaikutukset, mikäli sama raha olisi osoitettu julkiseen terveydenhuoltoon esimerkiksi palveluseleinä yksityisen puolen palveluiden käyttämiseen?

Ehdotuksessa todetaan, että ehdotetuilla lainmuutoksilla ei heikennetä kenenkään oikeuksia nykytilanteeseen nähden, mutta vaihtoehtoisten toteuttamisvaihtoehtojen jäätyä kokonaan selvittämättä näin ei valtuutetun mielestä voida perustellusti sanoa. Asiaa voidaan arvioida myös välillisen syrjinnän näkökulmasta: valtio lisää näennäisen yhdenvertaisesti resursseja Kela-korvauksiin, jotka näennäisesti ovat kaikkien saatavissa, mutta tosiasiallisesti korkeiden omavastuumaksujen vuoksi heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevat eivät voi käyttää yksityisen terveydenhuollon palveluita.

Valtuutettu pitää esityksen sivulla 46 tunnustettua uhkaa siitä, että yksityisten palveluntuottajien maksut tulisivat esityksen johdosta nousemaan todelliseksi ja todennäköiseksi. Tällaisessa tilanteessa yhteiskunta päätyy subventoimaan nousseen asiakasmaksun osuuden lähinnä heille, jotka käyttivät yksityisen terveydenhuollon palveluita jo aikaisemminkin ennen lakimuutosta, eivätkä potilasjonot julkisella puolella lyhene laisinkaan.

Björkberg Elli
Yhdenvertaisuusvaltuutettu